

VYHRADENÉ PRE EMU DRÁBIKOVÚ

MÔJ VSTUP NA DOSKY, KTORÉ ZNAMENAJÚ VEDU

Už dlho odolávam vlúdnyim výzvam redakcie zapojiť sa do spomienok na život Národopisného ústavu SAV v dobe mojej mladosti. I keď som v ňom strávila takmer štvrt storočia, nič pozoruhodného mi neprichádza na um. Roky plynuli medzi prácou v teréne, pobíháním medzi knižnicami a archívmi, sedením za písacím stolom. Občasné vzrušenie prinášali iba previerky vykonanej práce, obávané previerky občiansko-politickej dostatočnosti a úľava, že to tento raz máme šťastne za sebou. K príjemnejším zážitkom patrili týždenné pracovné porady, príležitostné oslavy pracovných úspechov a jubileí mojich kolegov. Je pravda, bola to dlhá cesta, ktorú som prešla spolu s mne blízkymi ľuďmi a malo by sa teda predsa len niečo týčiť ponad vyrovnanú hladinu spomienok. Uvoľňujem brzdy starnúcej pamäti a tu – postoj chvíľa! – hovorím si s básnikom. Veď to všetko sa predsa muselo kdesi začať. A začiatky vraj zanechávajú najtrvácnejšie stopy v mysli človeka. Keď tu – čuduj sa svete – funguje to! Do jednotvárnej, sivej vrstvy odrazu preniká lúč svetla, akoby z divadelného reflektora, ožiari scénu a na nej sa rozvíja dej. Jeho protagonisti pomaly ožívajú, ba i ja sama som tu dostala úlohu. Malú, začiatočnícku, ale i taká mi umožňuje vstúpiť na dosky, ktoré tú pre zmenu znamenajú vedu. Ibaže moje entrée je akési rozpačité a neslávne. Zeby sa kolízia, a nedajbože i kríza odohrala hneď v prvom dejstve? Asi som zasa niečo zbabrala. Veru zbabrala, príliš dlho som váhala opustiť priateľské prostredie Slovenského národného múzea v Martine a interná aspirantúra, ktorá mi ako vavrínový veniec mala padnúť k nohám, bola v ťahu. To preto tu ako zmoknutá sliepka stojím pred riaditeľkou ústavu PhDr. Boženou Filovou a upieram na ňu svoj skormútený zrak. V tejto chvíli som nezamestnaná, čo sa v súvekej spoločnosti nenosí (píše sa rok 1963!). Môj osud je v jej rukách. Mám šťastie, že podávať ruku topiacim sa patrí k jej charakterovým vlastnostiam. Situácia sa obracia na môj prospech a dochádza k nečakanému zvratu. Som odvelená na dobu neurčitú do dokumentácie, a tým sa začína ďalší výstup sledovaného dejstva.

V úlohe čakateľa stojím odrazu pred ďalšou kladnou hrdinkou a napodiv robím tak bez trémy. Akoby nie, keď z očí mojej protihráčky žiari hlboké ľudské pochopenie, láskavosť a dokonca i humor. Vedúca dokumentácie, Helka Prandová, rozohráva dialóg. Povzbudivo sľubuje, že ma bude spoľahlivo viesť labyrintom rozsiahleho archívu a aj ja začínam veriť, že sa jej to raz podarí. Presviedča ma o tom načrtnutý postup jej metodiky, no aj jej vlastnosti v styku s ľuďmi, najmä s početnými návštevníkmi, bádateľmi. S rešpektom oceňujem, že toto miesto prvého kontaktu ústavu s verejnosťou je v dobrých rukách. Nepochybne sa

tento blahodarný vplyv odrazí i na mojom odbornom raste. A tak tento výstup odohrávam pod ochranou dvoch dobrých bytostí v takmer rozprávkovom žánri.

Scenár však nezotrváva v tejto pastelovej idyle. Prikazuje mi vstúpiť do ďalšej sekvencie s oveľa realistickejším obsahom. Vďaka diplomácii a vytrvalému úsiliu pani riaditeľky nastáva v hre ďalší zvrat: vydobyla mi uniknuté miesto interného aspiranta! Prežívam túto chvíľu ako vážny a zodpovedný krok, ktorý má na štvrtinu storočia usmerniť tok môjho osobného života. Chvíľu to zväzuje moje motorické orgány, ale našťastie ma akási neviditeľná ruka za kulisami postrčí na otvorenú scénu. Nebudem zveličovať, scéna i členovia ansámbľu sú mi dobre známi a priateľsky naklonení, tak si môžem vydýchnuť. S väčšinou z nich som zdieľala spoločné lavice na katedre národopisu. Ibaže tu to režisér narežiroval akosi inakšie. Do stredu miestnosti oddelenia materiálnej kultúry postavil tri pospájané stoly a k strednému posadil nikoho menej významného, ako nestora slovenského národopisu pána PhDr. Jána Mjartana! Mala som síce počas štúdia to šťastie počúvať jeho pútavé prednášky a obdivovať jeho rozhľad i zanieťenie pre odbor. Ale sedávať s takouto autoritou pri pracovných poradách a sústavne sa nezhadzovať, to už vyžaduje zmobilizovať zvyšky zaprášených vedomostí a najmä – prestať sa nervózne triasť. Nepochybne to už okom skúseného pedagóga na mne vybadal. Preto ten jeho povzbudivý pohľad, vlúdne hodnotenie úspešných krôčikov. Lenže to najvážnejšie má iba prísť: stáva sa mojím školiteľom! No, bude treba riadne pridať, vrhnúť sa odvážne do vln terénneho výskumu, zachovávať prísnu pracovnú disciplínu a písať a písať. Našťastie pri budúcich konzultáciách sa mi začne javiť v inom svetle: ako človek láskavý a chápaný a ja k nemu prilnem dôverou, obdivom a úctou až do konca. Vlastne dosiaľ.

Predbehla som čas. Teraz sa mi treba vrátiť opäť na scénu. Veď režisér na nej rozmiestnil ešte mnoho ďalších aktérov. Veľmi dôvtipne vedľa dr. Mjartana usadil na stoličku s tvrdým podkladom hrubých knižničných zväzkov moju súputníčku študentskými rokmi, Vierku Urbancovú. Nevyhnutné rekvizity sú oporou nepoddajnej chrbtice, ktorá mučí tento vzhľadný ženský korpus, vzácne zosúladený s triezvym, takmer mužským intelektom. Bystrý postreh, priamosť, nekompromisnosť, to všetko okorenené štipkou cynizmu – a máme tu nádejného vedca, osobnosť. Ale nedajme sa oklamať, vo svojom najvnútornejšom vnútri je to citlivá ženská duša a je šťastím radovať sa z jej priateľstva.

Pre oživenie scény sú okolo stien rozostavané i "vlastné" písacie stoly. Ich prvoradou úlohou je zvýrazniť charakterové vlastnosti príslušného rezidenta. Akiste preto je ten v ľavom rohu starostlivo usporiadaný. Na jeho doske leží úzky výber aktuálnych knižných noviniek z oblasti ľudového i profesionálneho umenia. Nad ním na poličke jemný kvet a na stene vkusný pútač z práve prebiehajúcej výstavy výtvarných diel. Ostatné pracovné náležitosti sú starostlivo ukryté pred zrakmi obecnstva v zásuvkách. Zo všetkého vane elegancia, noblesa. Isteže, veď stôl patrí Esterke Plickovej. Aký stôl, taká majiteľka. Uzavretá, inteligentná, kultivovaná.

Ďalší z písacích stolov svedčí o majiteľke otrocky k nemu pripútanej tvrdou drinou. Hľba rukopisov, obťahov, ilustračného materiálu pre pripravované číslo Slovenského národopisu. Práca nemá konca, takisto ani funkcia výkonnej redaktorky Viery Nosálovej. A pritom je iba príveskom činnosti vedeckovýskumnej pracovníčky. To môže zvládnuť iba silná, optimistická povaha. Teda iba toto svieže ľahkonohé stvorenie, odchované na parketách Lúčnice. V úplnom rozpore so svojou dobrou výchovou korení suché vedecké debaty humorom a občasnými expresívnymi výrokmi. Usudzujem z toho, že si k objektu našej práce zachovala pozitívny vzťah. Jej metóda má blahodarný účinok na kolektív. Mnohé vypäté oblúky protichodných názorov jej vplyvom zasa pristanú na bezpečnej pôde zdravého rozumu.

V príkrom protiklade k ľavému stolu je náprotivný, situovaný účelne pri jedinom písacom stroji v miestnosti. Na jeho doske, pod ňou, na polici nad stolom, v preplnených zásuvkách nájdete dokumenty, aké len chcete. Prehádzané stránky rukopisov, časopisy, katalógy, smernice. Vážne sa zamýšľam nad tým, ako sa v tom rezident orientuje. Nijako. Nemá miesto ani na vyplnenie dotazníka. Svedčí to o osobe mimoriadne aktívnej, ako včielka pracovitej, so širokým rádiom záujmov a činností. Jaruška Paličková, v celej miniatúrnosti tela, ale veľkej rozlohe ducha. Kriticky sleduje každý názor, vzrušene zasahuje do debaty, má pripravenú stovku protiargumentov. Lahko jej je, má z čoho čerpať, veď drží prst na tepe mnohých oblastí spoločenského diania. Má presné vedomosti o stave vedy domácej, ale i zahraničnej, je bojovým kritikom ochranárskych metód, propagátorom zdravého životného prostredia. Motorické reakcie jej drobného tela akoby sa pretekali s časom. Jaruška naša drahá, prečo sa tak náhliš a kam. Či už teraz tušíš, aká krátka bude cesta Tvojho života a Ty chceš na nej stihnúť maximum? Takúto nadchýnajúcu sa a rozhorčenú a ustavične sa náhliacu si Ťa zachovám v pamäti do môjho konečného cieľa.

Kruh pracovne oddelenia materiálnej kultúry uzatvára ešte posledný písací stôl. Je celkom obyčajný, nič nehovoriaci, rezident sa ešte nestačil udomáčniť. Jeho polovicu (druhá je moja) obhospodaruje len odnedávna osôbka, ktorá by si pripútala pohľad každého módného návrhára. Štíhly dievčenský typ, decentne kostýmovaný (na tom si režisér dal osobitne záležať), svedčí o vysoko vyvinutom zmysle pre krásu a súlad. Nedajte sa však mýliť, pod vzhľadnou škrupinou bije ušľachtilé srdce nezáľudného človeka, dobrého kamaráta do slnka i plúšťa. Vierka Valentová. Na scénu Národopisného ústavu nastúpila takmer súčasne so mnou a aj ona prežíva rozpačité pocity prvých krokov. Neboj sa, veď čoskoro sa naplnia Tvoje zásuvky nielen správami o výskumoch, ale aj tlačivami, prípismi, úradnými pokynmi svedomitého funkcionára pre oblasť zahraničných ciest kolegov.

Kým definitívne opustím javisko, musím ešte absolvovať poslednú sekvenciu dejstva. (Last but not least – hovorí plynulou angličtinou naša knihovníčka Miladka Kubová.) Bez knižnice to tu jednoducho nejde, a preto otváram dvere do jej kráľovstva. Vládnv v ňom nad pokladmi múdrosti a sústredených vedomostí. Obohacuje ich o výsledky vlastnej bibliografickej činnosti a je takto našim oporným stĺpom, smerovkou pri predieraní sa húštinou odborných diel. Pracuje presne, spoľahlivo, systematicky, šíri okolo seba pokoj, vyrovnanosť. Tým patrí tak trochu do sveta odlišného od našich stresov každodenných.

Vážení diváci, dejstvo sa končí, opona padá. dnes sa tu odohral príbeh o dôležitom zlo-me v mojom živote, ktorý bude mať ešte početné dejstvá na doskách ústavného javiska. Prídu noví herci, niektorí ho opustia, ba podaktorí i nenávratne. I oni by si zaslúžili zaskvieť sa v žiari reflektora na našej scéne, ale tentoraz neboli priamymi aktérmi mojej premiéry. Možno zasa druhý raz.